

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofia Persson

De oskyldiga barnen

- beaktas barns rättigheter när en förälder frihetsberövas?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Elisabeth Ståhl

Termin: HT 2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Allmänt	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Perspektiv och metod	6
1.6 Forskningsläge	6
1.7 Material	7
1.8 Disposition	7
2 HÄKTNING	9
2.1 Regler om häktning	9
2.2 Verkställighet av häktesbeslutet	11
2.3 Restriktioner	12
3 BARN OCH FAMILJ	14
3.1 Inledning	14
3.2 Barnkonventionen	14
3.3 Nationell rätt	16
4 KOLLISIONEN	19
4.1 Psykologiska effekter	19
4.2 Kritik	20
4.2.1 Domstolens roll	20
4.2.2 Åklagarnas bedömningar	21
4.2.3 Kriminalvårdens barnperspektiv	22

5	BARNKONVENTIONEN SOM LAG	25
6	ANALYS OCH AVSLUTNING	27
6.1	Förenligt, förnuftigt och förbätterligt	27
6.2	Avslutning	30
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	31

Summary

The purpose of this essay is to analyse how society pays attention to children's rights and needs whose parents are imprisoned. Who takes into account children's needs when a parent is taken away? The topic is by no means a new phenomenon but it is slightly raised in obscurity.

According to existing law, a child has the right to both parents. Children has the right to maintain a close and healthy contact with both parents on a regular basis as long as it does not interfere with the best interest of the child. Children whose parents are detained however, are stuck in a difficult situation. For these children, society regulates when, if and how the contact should take place. To be deprived of a parent will create an emotional trauma for the child. The physical pain can be hard and can come to show in different ways. Symptoms such as aggression, lack of concentration and stress are common. It also happens that the child imagines a detention as seen in movies, like a room with bare walls and nothing else. Regardless of the reasons, it is still someone's mom or dad who is detained. The detention raises a lot of questions the child wants and needs answers to. It is therefore essential that the child is given opportunities to meet the parent, to ensure that he or she is coping and doing well. Visits are crucial for a child's well-being and ability to handle the situation. Unfortunately, society has not been successful in this regard even though a child should not be punished for a parent's potential crime. Children's rights can be taken into account to a much larger extent than today and so should be done.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur barns rättigheter tillvaratas då en förälder häktas. Vem beaktar egentligen barns behov då en förälder rycks bort? Frågan är på intet sätt ny men likväl höljd i dunkel.

Enligt gällande rätt har alla barn rätt till sina föräldrar. De har en rätt att upprätthålla en nära och god kontakt såvida det inte strider mot barnets bästa. Barn som har föräldrar vilka är häktade lever emellertid i en svår situation. För dem styr samhället när, om och hur kontakt ska ske. Att bli berövad en förälder på grund av ett frihetsberövande skapar en känslomässig kris för barnet, ett trauma. Den psykiska smärtan kan vara djup och ta sig uttryck på flera olika sätt men symptom som aggressivitet, koncentrationssvårigheter och stress är vanliga. Det händer även att ett barn föreställer sig ett häkte som på film, ett rum med kala väggar och med ingenting i. Oavsett vad föräldern har gjort är det ett barns mamma eller pappa som sitter i häktescellen och frihetsberövandet förorsakar en mängd frågor barnet behöver och vill ha svar på. Barnet måste därför ges en möjlighet att få träffa och se sin förälder, att få se att han eller hon lever och mår bra. Att få komma på besök är avgörande för såväl barnets välmående som för barnets förmåga att hantera sin livssituation. Samhället brister dessvärre i denna hänsyn och detta trots att det inte är meningen att de oskyldiga barnen ska bestraffas för föräldrarnas eventuella kriminalitet. Barns rättigheter kan beaktas i högre grad än vad som görs idag och så borde också ske.

Förkortningar

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
Banrättskommittén	FN:s kommitté för barnets rättigheter
Buff	En frivilligorganisation för barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse
FARK Häkte	Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte
FB	Föräldrabalken (1949:381)
FN	Förenta nationerna
HäL	Häkteslag (2010:611)
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)

1 Inledning

1.1 Allmänt

Fredrik¹ återvänder till sin cell på Kronobergshäktet. Tillbaka till en dörr utan handtag, till den bara tre centimeter tjocka madrassen och till de få böcker som finns att läsa. Häktningen förlängs ännu en gång. Minst två veckor till med restriktioner och därmed inga tidningar, ingen tv och inga besök.²

På någon minut förändrades livet för Fredrik, då en välkänd tv-producent. Han skulle åka till Spanien och befann sig därför på flygplatsen. I samma stund som han gav ifrån sig sitt pass och sin biljett dök två poliser upp vid hans sida. Poliserna förde med sig honom till det närlägnade polishuset där han senare förhördes. Alltsammans gjorde att han missade flyget men ännu värre blev det. I närmare två år fick Fredrik bo på Kronobergshäktet och först efter två månader fick han ta emot besök. Det är då som Fredriks partner säger ”det känns som du är död, Fredrik. Som om du inte finns mer”.³

De flesta svenskar känner till att Sverige är en rättsstat som noga slår vakt om mänskliga rättigheter och länge har vi haft en tro på rehabilitering och vård snarare än vedergällning.⁴ Att vi i snart 25 år fått mottaga kritik från såväl FN:s tortyrkommitté som från Europarådet är det dock inte lika många som känner till, det har aldrig blivit förstasidesstoff. Kritiken har i stort varit densamma sedan den uppkom och tar sikte på häktningsförhållandena. Det påstås att häktetiderna är för långa och att restriktioner används slentrianmässigt.⁵ Att sitta i en häktescell innebär vanligen stora påfrestningar för den som blir inlåst men jämväl familjen drabbas och då

¹ Fredrik är ett fingerat namn.

² Lahger (2013) sid. 66.

³ Ibid. sid. 4, 229, 270, 274.

⁴ SOU 2008:85 s. 47-52; Wennberg (2014) sid. 13-14.

⁵ Dir. 2015:80 s. 2.

särskilt barnen.⁶ Detta gör att det finns skäl att ifrågasätta om föräldrarnas frihetsberövande bör, för barnens välmående, behandlas på ett bättre sätt.

1.2 Syfte

När en förälder häktas sker en sammanstötning mellan två rättsområden, straffprocessrätten och familjerätten. Det är ett barns rätt till sina föräldrar och brottsutredningsintresset, intresset som ligger bakom all tvångsmedelsanvändning, som kolliderar. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur samhällets aktörer hanterar denna konflikt, det vill säga hur ett barns behov av en nära och god kontakt beaktas och tillvaratas när föräldern häktas.

1.3 Frågeställning

För att syftet med uppsatsen ska uppnås har följande frågeställning formulerats: *Hur bör avvägningen mellan barns behov av att träffa sin förälder och behovet av att häkta göras?* Frågeställningen genomsyrar hela uppsatsen men kräver, för att kunna besvaras, att två ytterligare frågor behandlas. *Lever Sverige upp till FN:s konvention om barnets rättigheter⁷ när en förälder häktas? Är det möjligt att förbättra barn till frihetsberövades ställning genom att göra barnkonventionen till lag?*

1.4 Avgränsningar

Då en förälder häktas aktualiseras ofta flera behov hos hans eller hennes barn. Barnet måste exempelvis ha någonstans att bo och någon som tar hand om det. Behoven gör att aktörer och ting såsom domstol, åklagare, socialtjänst, kriminalvård och frivilligorganisationer spelar en viktig roll. Då uppsatsens tid och omfattning är begränsat har avgränsningar behövt göras. Endast ett fåtal av dessa aktörer behandlas därför i uppsatsen.

⁶ Barnombudsmannen (2004) sid. 11-14.

⁷ Citeras barnkonventionen.

För att möjliggöra en djupgående framställning har även Europakonventionen utelämnats. Skälet härtill är att regelverket saknar en specifik bestämmelse om barns rätt till personlig kontakt med föräldrar.

1.5 Perspektiv och metod

I uppsatsen används huvudsakligen den rättsdogmatiska metoden. Syftet med rättsdogmatiken är dels att fastställa gällande rätt och dels att kritisera det som framträder, vilket är vad uppsatsen ämnar göra. Utgångspunkten för rättsdogmatiken är de sedvanliga rättskällorna vilket innebär att lagstiftning, förarbeten, praxis och doktrin studeras.⁸

Eftersom uppsatsen hade saknat en helhetsbild utan en beskrivning av den psykiska hälsan hos barn till frihetsberövade tillämpas även den tvärvetenskapliga metoden. Med tvärdisciplinär metod avses att ett fenomen eller begrepp förklaras genom användning av ett annat vetenskapsområde teorier, begrepp och förklaringsmodeller.⁹

Ett allmänt kritiskt perspektiv används i uppsatsen då en jämförelse av gränssnittet mellan två skilda rättsområden görs. Genom att Norge och barnkonventionen omnämns har även en internationell dimension infogats. Ett sådant perspektiv är värdefullt för att analysera och kritiskt granska det egna rättssystemet.¹⁰

1.6 Forskningsläge

Förhållandena för de intagna i häkten har under flera års tid debatterats flitigt men situationen för de häktades barn har däremot ägnats liten uppmärksamhet. År 2004 släppte emellertid Barnombudsmannen rapporten ”Straffa inte barnet”. I rapporten redogörs för en enkätundersökning

⁸ Korling & Zamboni (2013) sid. 21 och 35.

⁹ Ibid. s. 429.

¹⁰ Ibid. s. 141-143.

genomförd på landets häkten och anstalter. Barnombudsmannen uppmärksammar att mer måste göras för barn till frihetsberövade och rapporten har bidragit till ett omfattande förändringsarbete inom Kriminalvården. År 2015 publicerade även Bufff, en organisation för barn med en frihetsberövad familjemedlem, en rapport om psykologiska aspekter hos frihetsberövades barn. Rapporten sammanfattar till stora delar den internationella forskning som finns på området.

1.7 Material

Mina funderingar om barn till frihetsberövade uppkom då jag studerade det så kallade helikopterrånet i vilket Fredrik var inblandad.¹¹ Fallet gav mig inspiration och bidrog till mitt val av uppsatsämne.

Utgångspunkten för uppsatsen har varit lagtext och dess förarbeten. Såväl internationell som nationell rätt berörs och i centrum står barnkonventionen. För att belysa rådande rättsläge har lagtext och förarbeten varit särskilt behjälpliga. Dessvärre finns det inga avgöranden att fästa vikt vid. Inte heller är doktrin på området omfattande varför kompletteringar har behövt göras. En skönlitterär bok innehållande intervjuer med inblandade vid helikopterrånet har därmed utnyttjats och praktiker på området kontaktats. Det kan te sig bekymmersamt att källor som de två sistnämnda används i en rättsvetenskaplig uppsats och jag är medveten om att de kan vara subjektiva. Emedan området är relativt outforskat ansågs källorna likväl vara av betydelse för denna framställning.

1.8 Disposition

Föreliggande uppsats består av sju kapitel. Det första kapitlet följs åt av en redogörelse för den svenska reglering som gäller vid häktning och

¹¹ Helikopterrånet var ett rån som genomfördes mot G4S Cash Services värdedepå i Västberga i Stockholm år 2009. Se Svea hovrätts dom den 16 februari 2011 i mål B 8147-10 för mer information.

restriktioner. Kapitlet avser att ge en grundläggande förståelse för vad som krävs för att en person ska tillbringa sin tid på ett häkte. I kapitel tre beskrivs gällande rätt avseende barns rätt till föräldrar, de lege lata. Kapitel fyra tar sikte på hur myndigheter beaktar barns rättigheter då en förälder häktas och är således av en praktisk karaktär. Syftet med det femte kapitlet är att påvisa hur Norges reglering ser ut för att se om Sveriges kan förbättras. Avslutningsvis följer en analys där problemformuleringarna besvaras och egna slutsatser dras.

2 Häktning

När en person häktas rycks denne ur sin sociala tillvaro, ifrån sin eventuella familj och ifrån sitt eventuella arbete, till ett rum på ett fåtal kvadratmeter och till ett dagsschema svårt att påverka. Till en tillvaro där böcker, tidningar och promenader inte längre är en självklarhet.¹² I kapitlet redogörs för när häktning kan tillgripas.

2.1 Regler om häktning

I 2 kap. 6 och 8 §§ regeringsformen¹³ tillförsäkras envar ett skydd mot frihetsberövanden och olika intrång i integriteten. Enligt 20 och 21 §§ samma kapitel får dessa fri- och rättigheter inskränkas genom lag om begränsningen syftar till att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får emellertid inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det syfte som föranlett den.¹⁴

Vad beträffar ändamålen med häktningen är de flera. Frihetsberövandet kan tillgripas för att säkra utredningen, för att trygga rättegångens genomförande och verkställande men också för att hindra fortsatt brottslighet. Samhällets intresse att utreda brott är följaktligen orsaken till att den häktade tvingas utstå fri- och rättighetsinskränkningar.¹⁵

Det regelverk som innehåller de grundläggande reglerna för häktning och restriktioner är 24 kap. rättegångsbalken¹⁶. I lagen återfinns regler om vem som får häktas och vem som får fatta beslut om häktning.¹⁷

¹² Ekelöf m.fl. (2006) sid. 51.

¹³ Citeras RF.

¹⁴ Ekelöf m.fl. (2006) sid. 46.

¹⁵ Fitger m.fl, kommentar till 24 kap rättegångsbalken, Zeteeo.

¹⁶ Citeras RB.

¹⁷ Ekelöf m.fl. (2006) sid. 45, 53.

Enligt 24 kap. 1 § RB, den så kallade huvudregeln, får en person häktas om han eller hon på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är stadgat fängelse i minst ett år. Utöver detta fordras att någon utav de tre så kallade häktningsgrunderna flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara är för handen. Med flyktfara förstås, precis som begreppet antyder, att det finns en risk för att den misstänkte avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring. Om det finns en risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar utredningen föreligger kollusionsfara. Recidivfara tar sikte på risken för fortsatt brottslighet.¹⁸

Vid brott för vilket det lägsta föreskrivna straffet är fängelse i minst två år föreskrivs i bestämmelsens andra stycke att den misstänkte *ska* häktas och detta såvida det inte är uppenbart att skäl för häktning saknas. Till grund för regeln ligger en presumerad fara för flykt, fortsatt brottslighet eller kollusion och regeln kan därmed sägas fungera som en handlingsregel för domstolen. Så länge inte annat framgår av utredningen kan rätten följaktligen utgå från att skäl för häktning föreligger.¹⁹

Tvångsmedlet kan vidare nyttjas även i andra situationer. Nämnas kan att en person som endast är skäligen misstänkt för ett brott får tas i förvar om förutsättningarna enligt huvudregeln är uppfyllda och det är av synnerlig vikt att han eller hon häktas i avvaktan på ytterligare utredning, 24 kap. 3 § RB.²⁰

Att häktning i största mån ska undvikas följer av den så kallade proportionalitetsprincipen. Principen är lagfäst i 24 kap. 1 § tredje stycket RB och innebär att häktning och restriktioner enbart får vidtas om de överväger det intrång eller men i övrigt som det innebär för den misstänkte eller för annan som drabbas. Såväl åklagare som domstol måste således undersöka om något annat alternativ finns tillgängligt.²¹

¹⁸ Prop 1986/87:112 s. 1, 29, 30, 71; Ekelöf m.fl. (2006) sid. 53-60.

¹⁹ Prop. 1986/87:112 s. 33-34; Ekelöf m.fl. (2006) sid. 54, 61.

²⁰ Prop 1986/98:112 s. 47-50; Ekelöf m.fl. (2006) sid. 54, 70.

²¹ Ekelöf m.fl. (2006) sid. 48-49.

När en person häktas drabbas anhöriga indirekt av de negativa effekter häktningen vållar på den misstänktes sociala relationer. Dessa negativa konsekvenser bör kunna beaktas inom ramen för proportionalitetsprincipen men ifrågasättas kan om så görs, något jag återkommer till senare.²²

Ett beslut om häktning fattas av rätten efter en häktesframställan från åklagare. Så snart förhandlingen är över måste ett beslut fattas om huruvida den misstänkte ska frihetsberövas eller försättas på fri fot. Fattar rätten beslut om det förstnämnda framgår av 23 kap. 18 § RB att det ska beslutas en frist inom vilken åtal ska väckas. Om inte åtal väcks inom två veckor från förhandlingen måste domstolen hålla omhäktningförhandlingar med två veckors mellanrum och detta för att säkerställa att utredningen bedrivs effektivt. Fastän det sker en kontinuerlig prövning av häktningsfrågan saknas emellertid en övre tidsgräns för hur länge en misstänkt får hållas häktad. I skrivande stund har regeringen tillsatt en utredning för att se över vilka förändringar som behövs för att komma till rätta med den internationella kritik Sverige har bemött.²³

2.2 Verkställighet av häktesbeslutet

Den person som häktas ska enligt 24 kap. 22 § RB utan dröjsmål föras till ett häkte. I Sverige är det Kriminalvården som ansvarar för landets alla häkten. Den häktade tas sålunda om hand av Kriminalvården och detta endera på ett häkte eller på en häktesavdelning på en anstalt.²⁴

I häkteslagen (2010:611)²⁵ anges regler relevanta för verkställigheten av häktesbeslutet. Lagen ger uttryck för att underlätta situationen för den som är frihetsberövad och gäller såväl för Kriminalvården som för åklagare.

²² Ekelöf m.fl. (2006) sid. 62.

²³ Åklagarmyndigheten (2014) sid. 13; Ekelöf m.fl. (2006) sid. 72; Dir. 2015:80 s. 15.

²⁴ Wennberg (2014) sid. 95; <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/>

²⁵ Citeras HäL.

Kompletterande föreskrifter till lagen finns i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2).²⁶

I 2 och 3 kap. HäL anges vilka rättigheter den intagne åtnjuter. Av stor betydelse för att såväl minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta en återgång till ett liv i frihet är den häktades rätt till besök, 3 kap. 1 § HäL. Även för närstående kan det vara betydelsefullt att få upprätthålla kontakt och detta även om kontakten tidigare inte varit bra. Påpekas måste dock att rätten till besök är en rätt för den intagne, anhörigas rätt till besök finns inte i den nu behandlade lagen.²⁷

Som grundregel gäller att den häktade får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, 3 kap. 1 § HäL. Med uttrycket lämpligen kan ske avses att praktiska förutsättningar såsom häktets rutiner och tillgång till personal kan hindra ett besök. Ett besök får vidare vägras om det kan äventyra säkerheten på häktet. Enligt lagens förarbeten ska denna sista vägransgrund användas restriktivt. Det anförs att starka humanitära skäl särskilt talar emot att vägra misstänkta besök av en nära anhörig.²⁸

Av 3 kap. 21 § FARK häkte följer att den intagne vanligen måste sända en så kallad samtyckesblankett till den som han eller hon önskar träffa för att ett besök ska kunna äga rum. Är kontakten uppenbart befogad, som vid brådskande åtgärder rörande ett gemensamt barn, kan besök godkännas även om samtycke inte inhämtats. Utrymmet härför är dock litet.²⁹

2.3 Restriktioner

Såsom framgår av 24 kap. 5a § RB kan den intagnes kontakter med omvärlden begränsas genom restriktioner. Åläggande av restriktioner prövas av rätten på begäran av åklagaren och ändamålet med dem är att motverka

²⁶ Lindberg, inledningskommentar till häkteslagen, Karnov.

²⁷ Åklagarmyndigheten (2014) sid. 14; Kriminalvården (2014) sid. 7.

²⁸ Prop. 2009/10:135 s. 190.

²⁹ <https://www.kriminalvarden.se/for-familj-och-vanner/besok/>

riskan för att den misstänkte på något sätt försvårar utredningen. För att meddela restriktioner måste således personen vara frihetsberövad på grunden kollusionsfara.³⁰

Vilka restriktioner som den enskilde kan åläggas framgår av 6 kap. 2 § HäL. Där stadgas bland annat att den misstänkte kan föreskrivas inskränkningar i rätten att ta emot besök, vilket är relativt vanligt. Då restriktioner innebär ett ytterligare intrång i den misstänktes integritet framhålls i förarbetena att de ska användas med återhållsamhet och att de enskilda restriktionsbesluten inte får vara mer ingripande än nödvändigt.³¹

Om en intagen med restriktioner gör en framställan om att få ta emot besök prövar åklagaren vid varje särskilt tillfälle om undantag från restriktionerna kan beviljas. Åklagarens prövning handlar enbart om risken för att utredningen försvåras och vid prövningen görs en proportionalitetsbedömning, ju allvarigare brott och svårare bevisläge, desto svårare att få undantag beviljat. För det fall åklagaren inte medger kontakt ska häktet framföra det till den häktade. Kriminalvården ska då inte göra någon egen prövning av frågan.³²

Finner åklagaren att besök kan tillåtas ligger beslutet helt i häktets händer. Då måste undersökas om besöket lämpligen kan ske, om samtycke till kontakt finns samt om häktets säkerhet tillåter besöket. För en häktad med restriktioner är omvärldskontakter särskilt viktiga och enligt ”Kriminalvårdens handbok för besök i häkten” bör myndigheten därför inte neka ett sådant besök. Det händer dock att så sker, något som vanligen är olyckligt för såväl den intagne som för närstående.³³

³⁰ Ekelöf m.fl. (2006) sid. 72; Lindberg (2012) sid. 205-206.

³¹ Prop. 2009/10:135 s. 114-115; Lindberg (2012) sid. 206.

³² Intervju med Pernilla Åström.

³³ Kriminalvården (2014) sid. 34.

3 Barn och familj

3.1 Inledning

”Jag kunde inte sova på nätterna. Jag låg bara och tänkte på det hela tiden, tänkte på att han fanns i en trång cell med ingenting i”.³⁴

Fredrik, tv-producenten som häktades i två år, har två barn, en dotter och son. Citatet ovan kommer ifrån dottern. Den första tiden efter att Fredrik frihetsberövades förmådde hans son inte gå till skolan. Det gjorde dottern fast att hon varken orkade eller ville. Efter två månader fick barnen äntligen träffa sin pappa men då bara en gång i veckan eller var fjortonde dag. Situationen var absurd och familjen gjorde sitt bästa för att uppnå en normalitet. Så småningom började likväl dottern och hennes mamma ta ut sin sorg och ilska på varandra, vilket gjorde att dottern flyttade. Hon var rotlös och förtvivlad. Hennes pappa hade alltid funnits där för henne, han hade stöttat och förlåtit och det kunde inte hennes mamma.³⁵

Barn till frihetsberövade har ofta få eller inga vuxna att lita på under sin uppväxt. Sällan blir de sedda och får det de stöd de behöver för att få en trygg uppväxt. Alla barn har emellertid en rätt till båda sina föräldrar och i det följande kapitlet beskrivs därför hur regleringen ser ut.³⁶

3.2 Barnkonventionen

Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990. Regelverket innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn och idag har nästintill alla världens länder anslutit sig och förbundit sig att följa bestämmelserna. Med sina 54 artiklar är konventionen otvivelaktigt omfattande. Alla traktatets artiklar är lika viktiga och måste läsas som en helhet varför det brukar sägas

³⁴ Lahger (2013) sid. 112.

³⁵ Ibid sid. 112-113.

³⁶ Barnombudsmannen (2004) sid. 5.

att konventionen är hel och odelbar. Vilken ställning barnkonventionen har i nationell rätt beror på varje lands rättskultur och rättssystem. I länder med så kallade monistiska rättssystem får konventioner automatiskt samma status som nationella lagar i och med ratificeringen. I den dualistiska traditionen ses däremot nationell och internationell rätt som två skilda rättssystem. Staten är i dessa länder bunden av de konventioner de ratificerar men ytterligare åtgärder behövs för att regelverket ska kunna åberopas. De nordiska länderna tillhör den senare traditionen. I Sverige gäller barnkonventionen inte som lag utan istället har lagar ändrats så att de följer traktatets krav. Detta är något som Sverige har fått upprepad kritik för av barnkonventionens kontrollorgan FN-kommittén för barnets rättigheter, barnrättskommittén.³⁷

Många av barnkonventionens artiklar behandlar barns rättigheter i förhållande till sina föräldrar. Redan i barnkonventionens inledning framhävs att alla barn bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning fylld av lycka och kärlek. I artikel 9.1 föreskrivs att inget barn får skiljas ifrån sina föräldrar mot sin vilja såvida det inte kan anses vara nödvändigt utifrån barnets bästa. Situationer när det kan vara erforderligt att barnet skiljs från en eller båda sina föräldrar är vid övergrepp, vanvård, skilsmässa eller då föräldern är frihetsberövad. Såvida en separation ansetts oundgänglig följer av artikel 9.3 att barnet har en rätt att upprätthålla en direkt kontakt med föräldern och detta förutom då det är farligt eller skadligt för barnet, det vill säga strider mot barnets bästa.³⁸

Tidigare nämndes att alla konventionens artiklar är lika viktiga. Likväl detta finns fyra som är grundläggande för hur övriga artiklar tillämpas och förstås. I konventionens artikel 3 stadgas om principen barnets bästa. Artikeln innebär att barnets bästa ska komma i främsta rummet för alla myndigheter som vidtar åtgärder som på något sätt berör barn. Myndigheter

³⁷ Stern & Jörnruud (2011) sid. 6-8, 26; Schiratzki (2014) sid. 24, 44; Barnrättskommitténs rekommendationer CRC/C/SWE/CO/5.

³⁸ Barnombudsmannen (2004) sid. 12-13.

såsom Kriminalvården och Åklagarmyndigheten har således att iaktta bestämmelsen. Vad som åsyftas med begreppet barnets bästa definieras dessvärre inte i konventionen. En vägledande redogörelse finns dock i ett betänkande av barnrättskommittén ifrån 1997. Härav framgår att barnets bästa inte kan ges någon närmare definition, innehållet bestäms i det enskilda fallet utifrån barnets intressen och behov. På ett mer generellt plan kan likväl sägas att barnets bästa är tidsbundet och beroende av det samhälle i vilket det tillämpas.³⁹

I arbetsgruppen som utarbetade barnkonventionen fanns en rädsla för att barnets bästa skulle komma att köras över då det kolliderade med ett annat intresse. Det diskuterades att det i vissa fall kan finnas konkurrerande intressen som är lika viktiga eller viktigare än det enskilda barnets varför det kan vara befogat att ett åsidosättande görs. Författarna anförde att intressen såsom ”justice and society at large, should be of at least equal, if not greater importance than the interests of the child”.⁴⁰ Om barnets bästa får ge vika krävs dock, enligt barnkonventionen, att den beslutande myndigheten kan visa att barnets bästa uppmärksammas så mycket som möjligt.⁴¹

Av stor betydelse för barn är artikel 18. Där stadgas om barns rätt till båda sina föräldrar. Enligt bestämmelsen har föräldrar huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling och även för dem ska barnets bästa komma i främsta rummet. Artikeln bör läsas tillsammans med artikel 5 i vilken föräldrar ges ett skydd att utöva sina rättigheter och skyldigheter.⁴²

3.3 Nationell rätt

Att föräldrar är viktiga för barn betonas även i nationell lagstiftning. I 6 kap. 1 § föräldrabalken⁴³ anges att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en

³⁹ SOU 1997:116 kap 6 s. 125ff; Singer (2012) sid. 17-18, 34-36.

⁴⁰ SOU 1997:116 s. 63-64.

⁴¹ Ibid.

⁴² Singer (2012) sid. 91.

⁴³ Citeras FB.

god fostran. Barn ska behandlas med respekt för sin person samt egenart och får inte utsättas för en kränkande behandling. I barns rätt till trygghet ingår en rätt att få växa upp under stabila förhållanden samt att ha en vuxen att lita på. I rätten till omvårdnad innefattas att barnet ska få sina fysiska och psykiska behov tillgodosedda. Av 6 kap. 2 § andra stycket FB följer att det är den som har vårdnaden om ett barn som bär ansvar för att barnets behov enligt 6 kap. 1 § uppfylls. Enligt 6 kap. 1 § första stycket FB är det, såvida inte vårdnaden anförtrotts åt annan, föräldrar som är barnets vårdnadshavare.⁴⁴

I 6 kap. 2a § FB föreskrivs att barnets bästa ska vara vägledande i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Bestämmelsen har störst betydelse i tvister men den pekar också på omständigheter som är viktiga i bedömningen av vad en god omsorg är. Enligt bestämmelsen ska, när barnets bästa bedöms, fästas särskilt avseende vid barnets behov av båda sina föräldrar samt att barnet inte far illa på något sätt. En god omsorg inkluderar således att barnet ges en god och nära kontakt med båda sina föräldrar.⁴⁵

Den nu berörda bestämmelsen konkretiseras i 6 kap. 15 § samma balk. Där stadgas att barn har rätt till umgänge med den förälder som barnet bor utan samt att föräldrar har ett gemensamt ansvar för att detta tillgodoses. Kan föräldrar inte komma överens kan den förälder barnet inte har umgänge med väcka talan om umgängesrättens fastställande. Rätten kan då ge föreskrifter om hur umgänget ska utformas, något som kan komma att behöva justeras om föräldern senare häktas. Enligt lagen är det barnet som har rätt till umgänge och inte föräldern, sålunda tvärtemot häkteslagens utformning. Vad gäller en förälders kriminalitet eller andra sociala problem påverkar det inte rättigheten men kan däremot inverka på umgängets utformning. I regel sker umgänget mellan barnet och föräldern genom att de träffas. År 2006 infördes dock en möjlighet för rätten att besluta om umgänge genom annan

⁴⁴ Singer (2012) sid. 91-93, 99-101.

⁴⁵ Ibid. sid. 100, 118-120.

kontakt, exempelvis genom brev eller telefon. Det angavs att detta bör ske i undantagsfall, uppsatsen lämnar därför det därhän.⁴⁶

När det handlar om kontakt mellan en intagen och ett barn är det vårdnadshavaren, alternativt vårdnadshavarna, som ska ge tillåtelse till besöket, 3 kap. 21 § FARK häkte. Har rätten beslutat att ett barn ska ha rätt till umgänge med en förälder ska det beslutet gälla före den andra vårdnadshavarens, i regel, uteblivna medgivande.⁴⁷

⁴⁶ Singer (2012) sid. 135-140; prop. 2005/06:99 sid. 54ff.

⁴⁷ Kriminalvården (2014) sid. 10.

4 Kollisionen

Varje år tvingas omkring 8000 till 10 000 barn uppleva att deras föräldrar fängslas. Ännu fler är de barn som tvingas vara med om att föräldern häktas. Ett frihetsberövande innebär i de flesta fall att föräldern och barnet separeras ifrån varandra vilket betyder att ett barns behov och rättigheter kommer i konflikt med samhällets intresse av att beivra brott.⁴⁸ Nedan studeras sammanstötningens följder samt hur kollisionen idag löses.

4.1 Psykologiska effekter

För många familjer är det häktetiden som är den svåraste perioden. Ett kristillstånd infinner sig och tillvaron vänds plötsligt upp och ner. Forskning har visat att det är få barn som förblir opåverkade av att en förälder häktas. Barnen löper en större risk av att drabbas av psykisk ohälsa än vad jämnåriga gör och i spåren av detta kommer skolk och misslyckade skolresultat. Många av de barn som har en frihetsberövade föräldrar lider dessutom av sömnproblem och aggressivitet, somliga till och med av posttraumatiskt stressyndrom. Ett vanligt förekommande begrepp inom forskningen rörande dessa barn är tvetydig förlust. Begreppet försöker ringa in de tvetydiga känslor barnen upplever. Sällan vet de hur de ska sörja en förälder som fysiskt inte finns i deras liv men som fortfarande lever, något som i sin tur leder till förvirring och osäkerhet. Vidare får barn till frihetsberövade sällan stöd och empati från samhället utan istället placeras de i samma fack som föräldern vilket innebär att de stigmatiseras. Såvida barn ges en möjlighet att upprätthålla en god kontakt med föräldern minskar emellertid den negativa påverkan på barns psykiska hälsa som frihetsberövandet kan ha.⁴⁹

Att upprätthålla kontakt har visat sig vara viktigt även för föräldrar. Av en studie gjord av Kriminalvårdens utvecklingsenhet framgår att häktade som

⁴⁸ Michelsson (2015) sid. 8; interpellation 2012/13:435.

⁴⁹ Ibid. sid. 7, 9, 15-16.

är föräldrar är extra utsatta för ohälsa då de saknar förmåga att visa omtanke.⁵⁰

4.2 Kritik

Barnrättskommittén kontrollerar regelbundet hur Sverige lever upp till sina förpliktelser enligt barnkonventionen. Det har vid kontrollerna uppmärksammats på problematiken kring barn som har frihetsberövade föräldrar. Särskilt har påpekats att barnen har rättigheter såsom andra barn och att de inte blir sedda. Vidare har betonats att metoder måste utformas för att på bästa sätt möta barnens behov och att det är viktigt att barnet bästa utreds i varje enskilt fall.⁵¹

Enligt såväl barnkonventionen som inhemska rätt har alla barn, som nämnts tidigare, en rätt att upprätthålla kontakt med sin förälder. Skillnaden för frihetsberövades barn är att samhället reglerar när och hur kontakten ska ske. Detta medför att samhället bär ett ansvar för att se till att kontakten blir så bra som möjligt.⁵² I de följande delkapitlen redogörs för hur några av samhällets aktörer beaktar barns rättigheter och följaktligen hur de uppfyller sina skyldigheter enligt gällande rätt.

4.2.1 Domstolens roll

Rätten biföll förra året åklagarens begäran om häktning i 87 % av fallen. Detta innebar att drygt 9000 personer förpassades till häktet. Flera av de misstänkta var föräldrar och betvivlas kan därför om domstolen överhuvudtaget beaktar barn när de gör sin proportionalitetsbedömning. Då domstolen ska fatta beslut om huruvida någon ska häktas måste de, som tidigare berörts, alltid göra en generell bedömning vilket gör att det inte går att säga att något aldrig skulle kunna få betydelse. Sådant inga särskilda

⁵⁰ Melin (1998) sid. 59;

<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/psykisk-halsa-hos-haktade-med-restriktionerpdf>

⁵¹ Barnombudsmannen (2004) sid. 12; Barnombudsmannen (2014) sid. 14-17.

⁵² Barnombudsmannen (2004) sid. 8, 13.

skäl föreligger brukar dock rätten undantagsvis låta det faktum att en person har barn väga över och hindra en häktning, något som parterna är väl medvetna om. Den häktade och dennes ombud brukar därför sällan lyfta omständigheten att barn finns såvitt inga särskilda behov måste tryggas.⁵³

En häktad förälder kan likt alla andra åläggas restriktioner. Domstolens beslut att medge restriktioner är ett generellt tillstånd, inte ett beslut om vilka restriktioner som får användas. Det hade varit svårt för rätten att bestämma det. Som underlag får de enbart en så kallad häktningspromemoria och i denna finns en beskrivning av brottet och vad den misstänkte och vittnen uppgett i förhör. Åklagare är enligt objektivitetsprincipen skyldiga att vara objektiva i sitt arbete och måste lägga fram såväl för- som nackdelar för båda parter. Rätten har länge utgått från att så görs och litar därmed på åklagarens bedömning. Oaktat att restriktioner ska användas i undantagsfall används de till följd därav i stor utsträckning. År 2014 hade hela 68 % av de häktade restriktioner. Mycket tyder således på att häktesförhandlingen är en expediering av åklagarens önskan och inte en egentlig prövning.⁵⁴

4.2.2 Åklagarnas bedömningar

Att restriktioner kan omfatta besök av barn framgår av rättsfallet om Yara. Flickan kom som ensamkommande flyktingbarn till Sverige då hennes föräldrar hade skickat iväg henne från Gaza i hopp om att hon skulle få en ljusare framtid. Drygt ett år efter att Yara hade anlänt hittades hon livlös i sitt hem. Flickan hade misshandlats så svårt att hennes liv inte gick att rädda. De båda vårdnadshavarna, morbrodern och hans fru, häktades misstänkta för mord och parets två barn togs om hand av socialtjänsten och placerades i familjehem. Såväl kvinnan som mannen satt länge häktade med fulla restriktioner inbegripande förbud att träffa sina barn.⁵⁵ Åklagaren i ärendet blev tillfrågad av försvararen till kvinnan om besök kunde beviljas

⁵³ Intervju med Karin Gustavsson; Åklagarmyndigheten II (2014) sid. 40.

⁵⁴ Åklagarmyndigheten II (2014) sid. 40; Bednarska (2015).

⁵⁵ Blekinge TR B 1063-14 Dom 2015-02-03.

för barnen. Generellt tillstånd gavs beträffande det yngsta barnet men häktet nekade inledningsvis på grund av säkerhetsskäl, risk för gisslantagande. Även socialtjänsten gjorde sin prövning och sa nej i några skeden. Angående det äldre barnet lämnades undantag först när förhör med barnet ägt rum.⁵⁶

Behörighetsregler för åklagare finns i såväl rättegångsbalken som i åklagarförordningen (2004:1265). Av lagarna framgår bland annat att åklagarnas roll är att bedriva effektiva brottsutredningar och att lagföra misstänkta. När det gäller tvångsmedlet häktning har åklagare främst att laborera med rättegångsbalkens och häkteslagens bestämmelser och barn kan enligt dessa tas med i beaktande i de proportionalitetsbedömningar som måste göras, det finns dock ingen juridisk skyldighet för att så måste ske.⁵⁷

Det är sällan ett barn kan besöka en förälder ensam varför en vuxen vanligen måste följa med när ett besök ska äga rum. Inte ofta föreligger kollusionsfara beträffande barnet men personen som följer med kan vara en person där kollusionsfara finns. Det är således viktigt för åklagaren att göra klart för sig vem som är följeslagare när besök efterfrågas av en intagen med restriktioner. Enligt Barnombudsmannen kan åklagare bli bättre på att ta hänsyn till barns rättigheter när restriktioner meddelas, något de ju även enligt barnkonventionen är skyldiga till. Barnombudsmannen har även anfört att restriktioner inte borde gälla i förhållande till barn eftersom de försvårar kontakt avsevärt.⁵⁸

4.2.3 Kriminalvårdens barnperspektiv

Kriminalvården är den myndighet som tar över ansvaret då en person häktas. Som framgår av Yara-ärendet spelar även de en stor roll vad gäller

⁵⁶ Intervju med Pernilla Åström.

⁵⁷ Åklagarmyndigheten II (2014) sid. 6; Ekelöf m.fl. (2006) sid. 38.

⁵⁸ Intervju med Pernilla Åström; Barnombudsmannen (2004) sid. 9; jfr kap. 3.2.

möjligheten till besök. Idag arbetar Kriminalvården aktivt med ett barnperspektiv men så har det inte alltid varit.⁵⁹

Kriminalvården har tidigare kritiserats för att barnperspektivet inte kommit till tillräckligt klart uttryck i deras arbete. Detta har föranlett en mängd förändringar. Barnombudsmän har inrättats, information har tagits fram och besöksmiljöerna har förbättrats. Av stor betydelse är att barnets bästa enligt 1 kap. 2a § FARK häkte måste beaktas i frågor som rör barn. De säkerhetskrav myndigheten har att beakta måste emellertid alltid vara överordnade anhörigas intressen vilket innebär att barnets rätt till kontakt måste balanseras med de försiktighetsåtgärder myndigheten har att vidta.⁶⁰

Som för alla besök gäller även att den häktade får ta emot besök av barn i den utsträckning det lämpligen kan ske. Besök av barn är i regel särskilt resurskrävande eftersom de behöver utföras med särskild hänsyn till barnet men utgångspunkten är att barn har rätt att ha kontakt med sin förälder, såvida det kan anses vara det bästa för barnet.⁶¹

Enligt allmänna råd till 3 kap. 1 § HäL ska vid bedömningen av om ett besök är till barnets bästa särskilt beaktas om barnet är närstående till den intagne. Även andra omständigheter som barnets ålder och de förutsättningar under vilka besöket ska äga rum under bör uppmärksammas.⁶²

Ett besök genomförs vanligen på häktet eller i ett polishus. Utrymmet för permissioner är av förklarliga skäl små när det gäller häktade, 2 kap. 13 § HäL. Under normala omständigheter anses det vara negativt för ett barn att vistas på ett häkte. Ett barn kan inför ett besök känna både oro och rädsla och det är därför viktigt att Kriminalvården underlättar för genomförandet

⁵⁹ <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/foraldraskap-pa-anstalt/>; interpellation 2012/13:435.

⁶⁰ Barnombudsmannen (2004), sid. 11-12.

⁶¹ Kriminalvården (2014) sid. 7, 15-16.

⁶² Ibid. sid. 15.

av besöket. År 2005 inrättades barnombud på alla häkten som ett resultat av den kritik myndigheten bemött. Barnombudsmannens uppgift är att ge stöd åt barn och deras föräldrar, att informera om frivilligorganisationer samt att verka för att barnen bemöts vänligt. I de flesta fall är barnombuden en av de ordinarie vårdarna och utför därmed uppgifterna som barnombud parallellt med uppgifter såsom övervakning och inlåsning. Det finns dessvärre varken särskilda riktlinjer för arbetet med de frihetsberövades barn eller avsatt tid för uppdraget som barnombudsman.⁶³

⁶³ Motion 2013/14:So251

5 Barnkonventionen som lag

Det kan nu konstateras att barns rätt till kontakt inte kan förverkligas fullt ut då en förälder frihetsberövas. Ett barn blir straffat trots att de inte har gjort något fel. För att åtgärda de anmärkningar barnrättskommittén anfört kan barnkonventionen som lag vara en utväg.⁶⁴

Sedan Sverige ratificerade barnkonventionen har en diskussion förts om att göra denna till lag. Under hösten år 2014 bekräftade regeringen att det nu ska bli verklighet varför det för närvarande pågår en utredning om vad som behövs för att inkorporera barnkonventionen. Arbetet förväntas vara klart i februari i år.⁶⁵

Norge anförs ofta som ett föredöme på hur barnkonventionen kan genomföras i inhemsk rätt och på de positiva följder det får. Landet ratificerade konventionen år 1991 och då ansågs att Norge uppfyllde sina åtaganden genom passiv transformation, motsvarande normharmoni. I och med Menneskerettsloven⁶⁶ har flera konventioner en stark ställning i Norge. Barnkonventionen infogades i Menneskerettsloven genom ett tillägg år 2003 och innebörden härav är att den idag gäller som lag och går före annan lagstiftning i händelse av normkonflikt.⁶⁷

Barnkonventionens inverkan före och efter inkorporeringen utreddes på regeringens anmodan av professorerna Karl Harald Søvig och Kirsten Sandberg. Utredningen visar en positiv bild av följderna. Konventionen åberopas allt oftare inför domstolen och får genomslag i deras bedömningar. Barns rättsliga ställning har stärkts och det finns även en större kunskap om

⁶⁴ <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2015/02/barnkonventionen-ska-bli-svensk-lag/>

⁶⁵ Stern & Jönrud (2011) sid. 5;

<http://www.regeringen.se/debattartiklar/2015/02/barnkonventionen-ska-bli-svensk-lag/>

⁶⁶ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, LOV-1999-05-21-30.

Citeras menneskerettsloven.

⁶⁷ Stern & Jönrud (2011) sid. 5, 22-23.

barns rättigheter hos allmänheten och hos personer som tar beslut som på ett eller annat vis påverkar barn.⁶⁸

Då även Norge bemött internationell kritik för sina häktningsregler har lagändringar genomförts under 2000-talet. Regler för att undvika långa häktningstider och rutinmässig tillämpning av restriktioner infördes år 2002 och år 2012, således i samband med att barnkonventionen blev lag.⁶⁹

I Norge ska häktningen fortgå under en så kort tid som möjligt och får vanligtvis inte överstiga fyra veckor. Om det behövs får häktningen förlängas med fyra veckor åt gången och någon bortre tidsgräns för den totala häktningstiden finns inte.⁷⁰

Rätten kan, liksom i Sverige, ge tillåtelse till inskränkningar i den häktades rätt till besök och åklagaren får bevilja undantag om det så önskas. Är häktningsgrunden kollusionsfara kan den häktade helt eller delvis isoleras, vilket innebär ett förbud mot att träffa andra häktade. Isoleringen ska pågå en så kort tid som möjligt och får inte överstiga två veckor. Om det krävs kan tiden utökas med två veckor i taget men en maximal tid för isolering finns vilket är 6-12 veckor, avhängigt det brott misstanken avser. Sedan år 2002 ska alla förhör under förundersökningen som huvudregel genomföras med bild- och ljudupptagning och signeras av den misstänkte. Syftet med åtgärderna är att stärka utsagans bevisvärde vilket får betydelse om de åberopas under senare rättegång.⁷¹

De nu nämnda regeländringar som Norge genomfört har bland annat inneburit att handläggningen av ärenden blivit effektivare och behovet av restriktioner mindre.⁷² Sammanfattnings torde således barn till frihetsberövades ställning blivit bättre.

⁶⁸ Störn & Jörnruud (2011) sid. 22, 24.

⁶⁹ Åklagarmyndigheten (2014) sid. 36-37; Besl. O. nr. 78 (2001-2002), Lov om endring i straffprocessloven.

⁷⁰ Åklagarmyndigheten (2014) sid. 37

⁷¹ Ibid. sid. 3. 37-38.

⁷² Ibid. sid. 38.

6 Analys och avslutning

Trots en häktning kommer en mamma eller pappa vara förälder livet ut. Vi kan inte freda barnen från livet. Livet är glädjefyllt och magiskt. Samtidigt är det smärta, sorg och tårar. Det går aldrig att hamna i en sits då ett barn inte blir påverkat men jag vågar påstå att en föräldrars frihetsberövande, för barnens skull, kan hanteras på ett bättre sätt.

6.1 Förenligt, förnuftigt och förbätterligt

Sverige har ingen maximigräns för hur länge en misstänkt kan hållas häktad vilket för barn innebär att föräldern kan vara borta en lång tid. Att häktning finns att tillgå är viktigt då det möjliggör en effektiv lagföring av brott.

Såväl allmänheten som den enskilde avskräcks från att begå brott om samhället beivrar gärningar, vilket är värdefullt, men det innebär inte att ett barnperspektiv inte skulle kunna tillämpas.

Idag kan myndigheter avfärda barnkonventionen eftersom den inte gäller som lag och detta även vid beslut likt frihetsberövanden som har stora konsekvenser för barn. Den rädsla som konventionsförfattarna uttryckte om att barnets rättigheter skulle komma att köras över har följaktligen besannats. Författarna till barnkonventionen angav dock att barnets rättigheter och behov kan få ge vika varför åsidosättandet må vara legitimt. Sverige har uppreparade gånger kritiserats för att häktning och restriktioner tillämpas slentrianmässigt, något som även statistiken i uppsatsen tyder på. Såvida häktning meddelas rutinmässigt och restriktioner åläggs slentrianmässigt åsidosätts, enligt min mening, barnkonventionen på ett sätt som inte är berättigat. Att rutinmässigt hävda säkerhet och fortsatt brottslighet visar prov på att man överhuvudtaget inte prövar att väga in barnet vilket konventionen kräver. Konsekvenserna härav är dock noll och inga.

En rätt att upprätthålla kontakt finns även i svensk rätt enligt reglerna om umgängesrätt, något som vid en första anblick ser ljus ut för de frihetsberövades barn. Reglerna om barnets bästa och rätten till umgänge gäller emellertid endast för rätten vid beslut om vårdnad, boende och umgänge. Detta är frågor som inte behandlas i en häktningförhandling varför rätten inte behöver se till umgängesrättens reglering.

Såväl domstolen som åklagare har främst att utgå från häkteslagen och rättegångsbalken när det gäller tvångsmedel. I dessa lagar finns, som uppsatsen tydliggjort, inga regler som ålägger rätten och/eller åklagare att inta ett barnperspektiv då beslut om häktning och restriktioner fattas. Barns rätt till umgänge kan beaktas inom ramen för proportionalitetsprincipen, en princip såväl åklagare som domstol tillämpar, och så görs också men det är sällan barns intressen får genomslag. Intresset av att utreda brott väger tyngre än ett barns rätt att träffa sin förälder. Ifrågasättas kan om det alltid är rimligt.

Fastän att åklagare och domstol inte har någon juridisk skyldighet att ta hänsyn till barnet finns en moralisk sida av problemet. Att något är rätt enligt lagen behöver inte innebära att det är rätt enligt moralen. I kontexten uppstår frågor som hur vi ser på föräldrar i allmänhet och hur vi ser på frihetsberövade föräldrar särskilt. Ett frihetsberövande betyder inte automatiskt att en förälder är olämplig, något jag tror många praktiker förutser. Jag vill poängtera att det självklart inte är bra alla gånger att träffa en intagen förälder. Relationen kan under resans gång ha varit tumultartad och långt ifrån smärtfri. Familjefrågor är ofta komplicerade men det är viktigt att inte tänka i banorna att ifall ett barn får kontakt får även föräldern träffa sitt barn och föräldern vill vi straffa varför ett besök inte borde tillåtas.

Såsom uppsatsens tredje kapitel har visat har föräldrar ett ansvar för att ge sitt barn en god kontakt med båda föräldrarna. Problemet härmed är att skyldigheten inte kan fullföljas på grund av samhällets föreskrifter. Särskilt betydelsefulla är Kriminalvårdens regler.

Det är enligt mig olyckligt att häktens praktiska förhållanden påverkar lämpligheten av ett besök. Barnets möjlighet att besöka sin mamma eller pappa är avhängigt saker som besöksrum och personal, vilket kan variera från ett häkte till ett annat. Om de råder platsbrist på häktet inom regionen kan det innebära att föräldern behöver placeras en lång bilfärd bort. Även om tillstånd till besök kan ges kan det sålunda i praktiken vara svårt att genomföra.

Glädjande i allt elände är att Kriminalvården försöker förbättra de berörda barnens ställning. Särskilt betydelsefulla anser jag att barnombuden är men de arbetar i motvind. De får ingen extra avsatt tid för uppdraget som barnombud och för att förbättra barnperspektivet än mer inom Kriminalvården anser jag att så behövs. Om det skulle göras skulle större fokus kunna läggas på besöksrum och annat som behöver åtgärdas.

Såvida ett barnperspektiv ska kunna genomsyra även rätten och åklagarnas verksamhet är det viktigt att det görs tydligt i lagstiftningen. Av uppsatsen kan konstateras att barnkonventionen behöver status som lag för att tas på allvar. Norges reglering ger en fingervisning på vad effekterna av det skulle kunna bli.

Om barnkonventionen blir lag i vårt land skulle rätten bli tvungen att formulera i domar, inte bara i några intetsägande rader att hänsyn tagits till barnets situation, utan hur så gjorts och hur detta värderats. Barnperspektivet skulle bli ett tydligare inslag i varje beslutsfattares vardag och barnets rättigheter skulle stärkas rent generellt.

Jag anser att det är positivt att det för närvarande utreds hur häktningsreglerna kan förbättras. Förslaget från Barnombudsmannen om att restriktioner som huvudregel inte ska omfatta barn är klokt. Om lagstiftningen ändras på så vis måste dock särskilt uppmärksammas att barn kan utnyttjas i otillbörliga syften. Det blir således extra viktigt att analysera

vad som är bäst för barnet. Jag förespråkar att transformeringsmetoden används parallellt med inkorporeringsmetoden, likt Norge gjort, för då stärks barns rättigheter ansevärt.

Vilken roll socialen samt frivilligorganisationer har i sammanhanget vore intressant att avhandla. Finns de med och bevakar barns intressen i situationer då föräldrar frihetsberövas? Frågan ligger utanför uppsatsen och får lämnas vidare till en annan entusiastisk student.

6.2 Avslutning

Det är inte tanken att barn ska straffas för att en förälder häktas men så har det ändå blivit. Ett barn som har kriminalitet och trauman i sin närhet kan säkerligen bli nästa generation av häktade. Forskningen på området är mager men det betyder inte att frågan inte måste tas på allvar. Barn till frihetsberövade är en utsatt grupp som behöver allt stöd de kan få.

Utredningsintresset väger idag – som det också bör – tungt, men samtliga myndigheter kan ha ett större barnperspektiv i sin verksamhet. Detta tillsammans med att barn, som utgångspunkt, undantas från den häktades restriktioner skulle kunna leda till att proportionalitetsbedömningen får ett annat resultat. Kanske är det möjligt att restriktioner i vissa fall är poänglösa och kanske kan en häktning i somliga situationer undvikas. Det går dessvärre bara att sja om framtiden och vi får därför med spänning vänta på vad det förändringsarbete som påbörjats ger för resultat. Att göra barnkonventionen till lag är dock otvivelaktigt ett viktigt steg på vägen för att stärka barns rättigheter i den kontext uppsatsen behandlat och förhoppningsvis är en sådan reform inte långt borta.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Otryckta källor

Intervju via mailkorrespondens med chefsåklagare Pernilla Åström
beträffande häktning, restriktioner och åklagares
proportionalitetsbedömningar

Intervju via telefon med Karin Gustavsson, tingsfiskal i Växjö, angående
hur rätten beaktar barn i proportionalitetsbedömningar

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

SOU 2008:85 Straff i proportion till brottets allvar
SOU 1997:116 Barnens bästa i främsta rummet. FN:s konvention om
barnets rättigheter i Sverige

Propositioner

Prop 2009/10:135 En ny fängelse- och häkteslagstiftning
Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler
Prop 1986/87:112 Om anhållande och häktning, m.m.

Motioner

Motion 2013/14:So251 Barns rättigheter när en förälder är frihetsberövad

Direktiv

Dir. 2015:80 Färre i häkte och minskad isolering

Rättsfall

Blekinge TR B 1063-14 dom 2015-02-03
Svea hovrätts dom den 16 februari 2011 i mål B 8147-10

Internationell rätt

Besl. O. nr. 78 (2001-2002), Lov om endring i straffprocessloven mv.
Barnrättskommitténs rekommendationer CRC/C/SWE/CO/5

Övriga myndighetspublikationer

Barnombudsmannen: *Straffa inte barnet!: en studie av barnperspektivet
inom kriminalvården*, Stockholm, 2004 (Cit: "Barnombudsmannen (2004)")

Barnombudsmannen: "*Vad han än har gjort så är han min pappa*". I: Tidskrift för kriminalvård 2014:4 (Cit: "Barnombudsmannen (2014)")

Kriminalvårdens handbok: *Handbok om besök och elektronisk kommunikation i anstalt och häkte* 2014:3 (Cit: "Kriminalvården (2014)")

Stern, Rebecca & Jörnrud, Martin, *Barnkonventionens status: en utvärdering av för- och nackdelar med barnkonventionen som svensk lag*, UNICEF Sverige, Stockholm, 2011 (Cit: "Stern & Jörnrud (2011)")

Åklagarmyndighetens rapport: *Häktningstider och restriktioner*, Stockholm 2014 (Cit: "Åklagarmyndigheten (2014)")

Litteratur

Böcker

Ekelöf, Per, Olof, Bylund, Torleif & Boman, Robert, *Rättegång. H. 3, 6.*, bearb. uppl., Norstedt, Stockholm, 1994 (Cit: "Ekelöf m.fl. (2006)")

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013 (Cit: "Korling & Zamboni (2013)")

Lahger, Håkan, *Helikopterpiloten: berättelsen om ett rån*, Norstedt, Stockholm, 2013 (Cit: "Lahger (2013)")

Lindberg, Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel: när och hur får de användas?*, 3., [rev.] uppl., Karnov Group, Stockholm, 2012 (Cit: "Lindberg (2012)")

Melin, Mie, *Fångarnas barn*, 1. uppl., Rädda barnen, Stockholm, 1998 (Cit: "Melin (1998)")

Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, 5., [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014 (Cit: "Schiratzki (2014)")

Singer, Anna, *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 6., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012 (Cit: "Singer (2012)")

Stina Michelsson: *Barn med frihetsberövade föräldrar – en kunskapsöversikt*, Stockholm, 2015 (Cit: "Michelsson (2015)")

Wennberg, Suzanne, *Introduktion till straffrätten*, 10., rev. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014 (Cit: "Wennberg (2014)")

Lagkommentarer

Lindberg, Gunnel: [häkteslagen 2010:611], kommentaren till lagen, i Karnov, internet 2015-12-12 (Cit: "Lindberg, inledningskommentar till häkteslagen, Karnov")

Fitger, Sörbom, Eriksson, Hall, Palmkvist & Renfors: Rättegångsbalken - kommentaren till 24 kap. RB, i Zeteo, internet 2015-12-06 (Cit: "Fitger m.fl, kommentar till 24 kap rättegångsbalken, Zeteo")

Elektroniska källor

Om Kriminalvården, hämtad den 25 nov 2015 från <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/>

Besök, hämtad den 12 nov 2015 från <https://www.kriminalvarden.se/for-familj-och-vanner/besok/>

Psykisk hälsa hos häktade med restriktioner, hämtad den 6 dec 2015 från <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/psykisk-halsa-hos-haktade-med-restriktionerpdf>

Föräldraskap på anstalt, hämtad den 27 dec 2015 från <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/foraldraskap-pa-anstalt/>

Jaqueline Balcer Bednarska: *Nio av tio häktningar går igenom – "vi domare utgår från att åklagaren är objektiv"*, Dagens juridik, publicerad 2015-05-11. Hämtad den 16 nov 2015 från <http://www.dagensjuridik.se/2015/05/nio-av-tio-haktningar-gar-igenom-vi-domare-utgar-fran-att-aklagaren-ar-objektiv>

Barnkonventionen ska bli svensk lag, hämtad den 3 dec 2015 från <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2015/02/barnkonventionen-ska-bli-svensk-lag/>

Åklagarmyndighetens årsredovisning 2014, hämtad den 4 dec 2015 <http://www.aklagare.se/PageFiles/14449/%C3%85rsredovisning%202014.pdf> (Cit: "Kriminalvården II (2014)")

Interpellation 2012/13:435 Barn till frihetsberövade föräldrar, hämtad den 2 jan 2016 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Barn-till-frihetsberovade-fora_H010435/